

**Ocena dorobku naukowego
i rozprawy habilitacyjnej dr. Roberta Rybaka**

Robert Rybak stopień doktora nauk społecznych w zakresie dyscypliny naukowej *Nauki o bezpieczeństwie* uzyskał w 2013 roku na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni w 2013 roku na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Wpływ dyscypliny wojskowej na skuteczność zadań realizowanych przez Marynarkę Wojenną w systemie bezpieczeństwa morskiego państwa w ramach Układu Warszawskiego i NATO.* (promotor: prof. dr hab. Jerzy Będźmirowski). Tematyka rozprawy wchodzi w zakres wieloletnich zainteresowań Kandydata tj. szeroko pojętej problematyki bezpieczeństwa morskiego Polski, zagadnień związanych z dziejami i rolą polskiej Marynarki Wojennej, w szczególności w okresie po 1945 roku.

Z posiadanych przeze mnie danych nie wynika, aby dr Robert Rybak wcześniej ubiegał się o wszczęcie procedury habilitacyjnej w jakimkolwiek ośrodku akademickim.

Podstawę prawną przygotowanej recenzji stanowi Ustawa Prawo o szkolnictwie Wyższym i Nauce z 20 lipca 2018 roku oraz pismo Przewodniczącego Rady Dyscypliny Historia Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, prof. dr. hab. Krzysztofa Mikulskiego, z 22 grudnia 2023 roku informujące o powołaniu mnie do składu komisji habilitacyjnej w charakterze recenzenta dorobku naukowo-dydaktycznego dr. Roberta Rybaka.

Jako główne osiągnięcie naukowe, stanowiące podstawę ubiegania się w aktualnym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr. Robert Rybak przedstawił monografię zatytułowaną *Sztuka operacyjna marynarki wojennej. Analiza wybranych aspektów szkolenia operacyjnego w latach 1955-1990 w świetle dokumentów* (Toruń 2021). Jej recenzentami byli: prof. dr hab. Andrzej Makowski z Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni i prof. dr hab. Grzegorz Piwnicki z Uniwersytetu Gdańskiego.

Wspomniana praca zawiera wyniki wieloletnich badań Kandydata poświęconych historii morskiej sztuki operacyjnej i szkolenia operacyjnego prowadzonego w polskiej Marynarce Wojennej w latach jej funkcjonowania w ramach Układu Warszawskiego.

Zgadzam się z Kandydatem, że przedstawiona jako najważniejsze osiągnięcie naukowe monografia jest pierwszym w polskiej (i nie tylko) historiografii wojskowej pełnym naukowym

ujęciem działalności operacyjnej Marynarki Wojennej okresu PRL. Dotychczas badacze tej problematyki, że wymienię w tym miejscu najbardziej cenionych: prof. dr hab. Jerzy Przybylski, prof. dr hab. Jerzy Będziński czy dr hab. Andrzej Drzewiecki, w swoich licznych pracach podejmowali szereg zagadnień związanych ze sztuką operacyjną Marynarki Wojennej okresu PRL, jednak w żadnej z ich prac omawianego problemu badawczego nie ukazano w sposób całościowy.

Jak już wyżej wspominałem recenzowana praca jest wynikiem wieloletnich badań i kwerend archiwalnych. Autor przeprowadził dogłębne kwerendy w licznych bibliotekach i archiwach, zarówno krajowych, jak i zagranicznych, że wymienię chociażby Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej, Centralne Archiwum Wojskowe, Archiwum Wojskowe w Toruniu Oddział Zamiejscowy w Gdyni, Centralnej Bibliotece Wojskowej im. Marszałka Józefa Piłsudskiego, Bibliotece Akademii Marynarki Wojennej, Bibliotece Głównej Akademii Sztuki Wojennej, bibliotekach Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu czy bibliotece Akademii Marynarki Wojennej im. adm. floty Związku Radzieckiego, N. G. Kuzniecowa w Petersburgu. Warto podkreślić, że wiele z wykorzystanych przez Kandydata prac, po zdjęciu z nich klauzuli tajności, pozwoliło wnieść istotne nowatorskie elementy do wcześniejszego stanu wiedzy. Autor podkreśla ten fakt, twierdząc, że większość z ok. 20 tysięcy wykorzystanych w pracy źródeł archiwalnych nie była wcześniej udostępniana.

Recenzowana monografia *Sztuka operacyjna marynarki wojennej. Analiza wybranych aspektów szkolenia operacyjnego w latach 1955-1990 w świetle dokumentów* opracowana została w układzie chronologiczno-problemowym i w swej zasadniczej części składa się z wykazu skrótów, wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. Uzupełniają ją bardzo interesujące i pogłębiające jej wartość merytoryczną załączniki, obszerna bibliografia zawierająca liczne najnowsze i bardzo ważne dla podejmowanej problematyki prace. Mamy ponadto spis ilustracji, spis załączników i indeks nazwisk. Bardzo wysoko oceniam stronę edytorską recenzowanej książki.

W rozdziale pierwszym Autor omawia sytuację polityczno-militarną w Europie po zakończeniu drugiej wojny światowej, przedstawił położenie geopolityczne Polski i czynniki, które doprowadziły do powołania Układu Warszawskiego, następnie główne założenia tej organizacji, jego strukturę organizacyjną i kompetencje poszczególnych organów Układu. Pragnę zwrócić uwagę na bardzo wysoki poziom merytoryczny tej części pracy, w szczególności bardzo sprawnie naukowo przeprowadzoną analizę historyczną opisywanych zjawisk i procesów. Dowodzi to moim zdaniem wysokich umiejętności analitycznych Autora.

Drugi rozdział pracy to wynik gruntownych badań źródłowych nad współpracą polskiej Marynarki Wojennej z flotami Niemieckiej Republiki Demokratycznej i Floty Bałtyckiej ZSRR w ramach Zjednoczonej Floty Bałtyckiej. Na podstawie wspomnianych badań i kwerend, w szczególności dzięki licznym wcześniej niedostępnym dokumentom, dr Robert Rybak ukazał tutaj szczegółowo ustalenia i warunki obecności wojsk ZSRR na terytorium Polski, koncentrując się przede wszystkim na siłach morskich ZSRR, warunkach współpracy marynarek wojennych Polski, NRD i ZSRR. Podzielam pogląd Autora, iż Jego wysiłek naukowo-badawczy pozwolił na poszerzenie dotychczasowego stanu wiedzy i jego naukowe usystematyzowanie.

W rozdziale trzecim Autor omawia studia nad Zachodnim Teatrem Działań Wojennych prowadzone w sztabach i dowództwach polskiej Marynarce Wojennej. Gruntowna kwerenda źródłowa pozwoliła dr. R. Rybakowi m.in. na analizę i wnioski naukowe dotyczące realnego wpływu tych studiów na bieżące poglądy dotyczące prowadzenia różnego rodzaju operacji morskich, m.in. obrony wybrzeża polskiego czy operacji zaczepnych, walk o panowanie na morzu i prowadzenie morskich operacji desantowych. Wysoko oceniam wyniki badań przeprowadzonych przez Autora w tej części problemu badawczego, w szczególności fakt, iż jest to pierwsze tak gruntowne i całościowe ujęcie problemu, co było możliwym do osiągnięcia w znacznej mierze dzięki wykorzystaniu wcześniej niedostępnych materiałów archiwalnych.

W kolejnym rozdziale pracy Autor omawia i analizuje sztukę operacyjną Marynarki Wojennej PRL, jej genezę, teorię morskiej sztuki operacyjnej, prowadzone badania nad sztuką operacyjną i zadania Marynarki Wojennej. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż badania źródła radzieckich pozwoliły Autorowi na odtworzenie ewolucji radzieckiej morskiej sztuki operacyjnej przed utworzeniem Układu Warszawskiego i ich implementacji do sztuki operacyjnej tworzonej przez ZSRR Zjednoczonej Floty Bałtyckiej oraz wywodzącej się z niej Zjednoczonej Eskadry Okrętów. Z analizy możliwości naszej Marynarki Wojennej Autor wnioskuje, iż nie odgrywała ona w omawianym okresie wiodącej roli w sojuszniczej działalności operacyjnej na przewidywanym przyszłym teatrze działań wojennych, a ich zadania związane były przede wszystkim z realizowaniem taktycznych operacji desantowych w rejonie cieśnin i zatok Morza Bałtyckiego oraz opanowaniem, we współpracy z sojuszniczymi siłami morskimi akwenu dla zagwarantowania swobody operacyjnej i wyjścia sił morskich Układu Warszawskiego poza Morze Bałtyckie.

Rozdział ostatni recenzowanej pracy poświęcony został szkoleniu operacyjnemu Marynarki Wojennej PRL. Chciałbym w tym miejscu zwrócić uwagę na wysiłek Autora włożony w gruntowną analizę organizowanych kilkudziesięciu ćwiczeń prowadzonych na

różnych szczeblach polskiej Marynarki Wojennej i wyciągnięte przez Niego wieloaspektowe wnioski. Wynika z nich m.in., że ostatecznie nie doszło do opracowania polskiej teorii morskiej sztuki operacyjnej i nie stworzono własnych, polskich standardów dotyczących działania MW PRL na rzecz obronności PRL.

Jak już wspomniałem recenzowana praca jest wynikiem kilkuletnich badań naukowych dr. Roberta Rybaka. Niewątpliwie stanowi całościowe ujęcie historii polskiej morskiej sztuki operacyjnej omawianego okresu, wnosi istotny wkład do dotychczasowego stanu naszej wiedzy historycznej w zakresie szeroko pojętej problematyki obronności, w szczególności jej segmentu morskiego. Konkludując mogę z całym przekonaniem stwierdzić, że omawiana praca stanowi znaczące osiągnięcie naukowe Autora, wnoszące istotny wkład w rozwój dyscypliny naukowej „Historia”.

Warto zauważyć, że wprawdzie osiągnięcie to stanowi podsumowanie dotychczasowych badań prowadzonych przez dr. R. Rybaka nad historią sztuki operacyjnej stosowanej w MW okresu PRL, ale jednocześnie, jak sam podkreśla, także punkt wyjścia do Jego dalszych badań w tym zakresie. Dobitym dowodem kontynuacji jest kilka kolejnych prac już opublikowanych i złożonych do publikacji. Przede wszystkim chciałbym zwrócić uwagę na ważną pracę *Sztuka operacyjna marynarki wojennej. Morskie operacje desantowe na kierunku jutlandzkim w okresie istnienia Układu Warszawskiego* (Toruń 2022), pierwsze w polskiej historiografii wojskowej opracowanie historyczne przedstawiające teorię i doświadczenia z morskich i kombinowanych powietrzno-morskich operacji desantowych planowanych do wykonania przez Marynarkę Wojenną PRL. Wyniki badań nad Układem Warszawskim i polską Marynarką Wojenną w jego ramach funkcjonującą Autor przedstawił w rozdziale *Układ Warszawski sojusz dla pokoju, czy zagrożenie dla Europy* pracy zbiorowej *Alianse z wyboru i przymusu. Polskie sojusze militarne w XX i XXI wieku. Studia przypadków*, pod redakcją Jacka Jędrysiaka i Daniela Koresia (praca znajduje się w zapowiedziach w katalogu publikacji Instytutu Pamięi Narodowej). Kontynuację prezentacji wyników badań naukowych dr. R. Rybaka stanowi też artykuł *Zasady współdziałania operacyjnego sił morskich Układu Warszawskiego na Bałtyku. Zbiór dokumentów pod kryptonimem „Bałtyka”*, opublikowany w 2022 roku w tomie XXIII czasopisma naukowego „Studia z dziejów polskiej historiografii wojskowej”. Na opublikowanie (prawdopodobnie w 2024 roku) oczekują dwa kolejne artykuły naukowe stanowiące pokłosie wygłoszonych na konferencjach naukowych w Akademii Sztuki Wojennej i w Muzeum Wojsk Lądowych referatów. Powyższe świadczy moim zdaniem o stałej wyraźnej aktywności naukowej Kandydata.

Systematycznej pracy i aktywności naukowej dowodzą osiągnięcia Kandydata, w szczególności w postaci publikacji naukowych, po uzyskaniu stopnia doktora nauk społecznych z zakresie nauk o bezpieczeństwie na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w 2013 roku, na podstawie rozprawy doktorskiej zatytułowanej *Wpływ dyscypliny wojskowej na skuteczność zadań realizowanych przez Marynarkę Wojenną w systemie bezpieczeństwa morskiego państwa w ramach Układu Warszawskiego i NATO*. Poza omówionymi przeze mnie wyżej dwoma monografiami dr R. Rybak jest autorem książki *Dyscyplina wojskowa a gotowość bojowa. Analiza stanu dyscypliny wojskowej w Marynarce Wojennej w wybranych okresach XX i XXI wieku* (Toruń 2018) oraz współautorem pracy *Rzecz o obywatela obowiązkach obronnych* (Gdynia 2018). Po uzyskaniu stopnia doktora ma w swoim dorobku naukowym 21 rozdziałów w monografiach naukowych (z czego 20 samodzielnych), zrecenzował 2 monografie i 7 artykułów naukowych. Jest współredaktorem naukowym 4 monografii.

Przy okazji analizy dotychczasowego dorobku naukowego dr. R. Rybaka chciałbym zwrócić uwagę na fakt, iż wprawdzie dzieje polskiej Marynarki Wojennej stanowią główne pole Jego zainteresowań naukowych, jednakże nie koncentrują się one jedynie na sztuce operacyjnej. Kandydat zajmował się i zajmuje wieloma innymi zagadnieniami związanymi z problematyką naszej Marynarki Wojennej, że wspomnę chociażby Jego publikacje dotyczące dyscypliny wojskowej w tym rodzaju sił zbrojnych. Na liście publikacji znajdziemy również ciekawy rozdział w pracy zbiorowej *Wojsko w przestrzeni miast*, t. I, red. M. Krotofil, P. Nastrożny, W. Sieradzan, Grudziądz-Toruń 2022, zatytułowany *Historia działalności kulturalno-oświatowej klubu Marynarki Wojennej „Riwiera”*. Warto zauważyć, że dr. R. Rybak swoją uwagę naukową zwraca także na morskie aspekty wojen prowadzonych w innych regionach świata. Przykładem niech będzie rozdział *Analiza wybranych aspektów wojny w Wietnamie na rzecz działalności marynarki wojennej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej* w pracy zbiorowej *Studia nad wojnami w Indochinach*, t. IV, Tarnowskie Góry 2018. Działaniom wojennym w Wietnamie dr R. Rybak poświęcił też inny rozdział, zatytułowany *Studia działań wojennych w Wietnamie realizowane przez Sztab Generalny Wojska Polskiego* w pracy *Wojny i konflikty zbrojne po 1945 roku. Zbiór studiów*, t. 4, p. red. M. Giętkowskiego i Ł. Nadolskiego, Bydgoszcz 2017.

Osiągnięcia naukowe Kandydata dostrzegane są i cenione zarówno na arenie krajowej, jak i zagranicą. Przykładem może być chociażby wykorzystanie wyników Jego pracy przez historyków duńskich, między innymi przez Peer Hennk Hansena i Annę Wererberg, którzy wykorzystali jako materiał źródłowy Jego artykuł *Zadania komponentu morskiego w*

strategiczno-operacyjnym ćwiczeniu Zjednoczonej Floty Bałtyckiej Układu Warszawskiego Lato 68' zawarty w pracy *Wojny i konflikty zbrojne. Zbiór studiów*, tom 5, Bydgoszcz 2018, w publikacji pod tytułem *Mod fermmede kryster... Den 7. Polske landgangsdivision og Danmark*, wydaną przez Muzeum Langelands w 2021 roku. Wyniki badań dr. R. Rybaka zostały również zauważone i docenione przez realizatorów projektu badawczego dotyczącego polsko-duńskich relacji podczas zimnej wojny, wykonywanego przez Muzeum Langelandsford, Uniwersytet Południowej Danii i Królewskie Archiwum Danii, którzy w 2022 roku zaproponowali publikację Jego artykułu w języku duńskim.

Wysokiej aktywności naukowej Kandydata dowodzi Jego systematyczny udział w konferencjach i innych przedsięwzięciach naukowych, krajowych i międzynarodowych. Od 2016 roku wygłosił przeszło 30 referatów, organizował lub współorganizował szereg konferencji, wystaw tematycznych itd. Jest ponadto aktywnym członkiem Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Na podstawie dostępnego materiału mogę stwierdzić, że dr. R. Rybak legitymuje się długoletnim doświadczeniem dydaktycznym i organizacyjnym. Nie ulega wątpliwości, iż jest nauczycielem akademickim bardzo mocno zaangażowanym w życie uczelni, pracę ze studentami dalece wykraczającą poza obowiązki czysto dydaktyczne.

W latach 2014-2018 prowadził zajęcia dla studentów na kierunku *Bezpieczeństwo narodowe* na Wydziale Dowodzenia i Operacji Morskich Akademii Marynarki Wojennej w Gdyni oraz podczas kursu specjalistycznego dla oficerów starszych przewidzianych do objęcia w przyszłości wyższych stanowisk w strukturze dowodzenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.

Od 1 marca 2015 r. do chwili obecnej zatrudniony jest na stanowisku adiunkta w Instytucie Historii i Archiwistyki Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Od kilku lat Jego aktywność dydaktyczna związana jest z kierunkiem studiów *Wojskoznawstwo*. Od roku akademickiego 2015/2016 prowadzi wykłady i ćwiczenia o tematyce historyczno-wojskowej, przede wszystkim poświęcone siłom morskim, bezpieczeństwu międzynarodowemu, lokalnym konfliktom polityczno-militarnym i bezpieczeństwu narodowemu Polski po II wojnie światowej, współczesnym zagrożeniom bezpieczeństwa międzynarodowego, prawnym podstawom funkcjonowania Wojska Polskiego, najistotniejszym problemom współczesnej organizacji i funkcjonowania WP i innych służb mundurowych, historii i współczesności służb specjalnych.

W latach 2016-2020 był kierownikiem Niestacjonarnych Studiów *Wojskoznawstwo* realizowanych na Wydziale Nauk Historycznych UMK, a aktualnie pełni funkcję

pełnomocnika Dziekana ds. osób z niepełnosprawnością. Jest też członkiem Wydziałowej Komisji ds. Promocji oraz przedstawicielem młodszych pracowników nauki w Radzie Dyscypliny „Historia” na WNH UMK.

Od 2016 roku sprawuje merytoryczną opiekę nad Wojskoznawczym Kołem Naukowym. W ramach tej działalności wspiera studentów w organizacji przedsięwzięć naukowych oraz wystaw i szkoleń pozwalających im nabyć nowe umiejętności. W zakresie podejmowanych przez Koło działań odbył krajowe podróże naukowe mające na celu przybliżenie dziejów oręża polskiego. Efektem tej pracy jest m.in. monografia na temat historii Sił Zbrojnych RP przygotowana przez studentów Wydziału Nauk Historycznych UMK i Wydziału Dowodzenia i Operacji Morskich AMW, jako pokłosie zorganizowanej przez Wojskoznawcze Koło Naukowe w 2019 roku w Toruniu konferencji *Siły Zbrojne RP*.

W ramach popularyzacji historii Wojska Polskiego, w szczególności chlubnych dziejów naszej Marynarki Wojennej, w latach 2015-2020, we współpracy z Muzeum Marynarki Wojennej i Stowarzyszeniem Ligii Morskiej i Rzecznej, zorganizował kilka wystaw tematycznych. W zakresie naukowym i popularyzatorskim, poza wspomnianym wyżej Muzeum Marynarki w Gdyni, dr R. Rybak współpracuje z Muzeum im. Orła Białego w Skarżysku Kamiennej, Uniwersytetem Szczecińskim, Instytutem Pamięci Narodowej, Centrum Edukacyjnym *Przystanek Historia* w Warszawie i jego szczecińskim oddziałem. Aktywność dr. R. Rybaka w popularyzowaniu historii oręża polskiego, w szczególności dziejów polskiej Marynarki Wojennej, przejawia się także w szeregu publikacji, m.in. na łamach czasopisma „Przegląd Morski”.

Dr Robert Rybak jest ponadto zastępcą przewodniczącego Rady Naukowej *Biuletynu Historycznego Muzeum Marynarki Wojennej* w Gdyni.

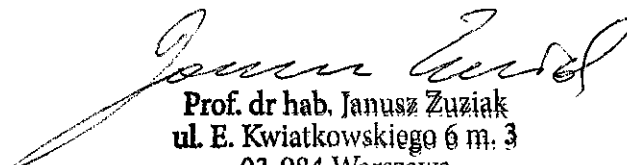
Dotychczas zrecenzował przeszło 130 prac licencjackich i magisterskich przygotowanych przez studentów Wydziału Nauk Historycznych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Konkluzja

Analiza dotychczasowych osiągnięć w pracy naukowej, zaangażowania i doświadczenia w działalności dydaktycznej oraz działalności organizacyjnej dr. Roberta Rybaka pozwala mi stwierdzić, że dokonał on istotnego postępu oraz rozwoju naukowego od czasu uzyskania stopnia naukowego doktora i w pełni spełnia kryteria dotyczące wykazywania się istotną aktywnością naukową, ma duże doświadczenie dydaktyczne i jest aktywnym organizatorem życia naukowego. W moim głębokim przekonaniu przedstawiona przez Kandydata praca

Sztuka operacyjna marynarki wojennej. Analiza wybranych aspektów szkolenia operacyjnego w latach 1955-1990 w świetle dokumentów spełnia warunki stawiane opracowaniom naukowym i wnosi znaczący wkład w rozwój dyscypliny naukowej „Historia”.

Mając powyższe na uwadze stwierdzam, że dr Robert Rybak spełnia ustawowe wymagania do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie naukowej „Historia”.

Prof. dr hab. Janusz Żuziak
ul. E. Kwiatkowskiego 6 m. 3
03-984 Warszawa
Tel. 604 294 370